

## A CSALÁD (1980/3)

### HOGYAN ÉLNEK G.—ÉK?

Hajnalban, reggel: ezer és ezer ember áramlik autóbusszon, vonaton a városba; délután ugyanezek indulnak hazafele. Zsúfoltság a vonaton, autóbusszokon. Nagy csomagokban kenyér, élelem. A férfiaknál fekete vinilin oldaltáska, a nők kezében fekete, közepes méretű táska meg vászon— és nylonszatyrok. Nagy tömeg az állomás téri falatozó előtt. Az elalvó várost éjjel negyed—fél—tizenkettőkor autóbusszok zaja veri fel: tíz, húsz, harminc busz; viszik a délutáni váltást haza; éjfél körül hazaérnek, egyig lefekszenek. A munkahelyen, ha lehetőség van rá, egyfalusiak alkotnak egy „partit”; a J. falviakat a K. falviak csoportja váltja.

Tizenkét éve lassan, hogy beindult ez a vándorlási mechanizmus; varázsszavai: gyógyítás, iparosítás, városiasodás (urbanizáció). Az eltelt idő elgondoló volt arra, hogy Hargita megye dolgozóinak foglalkozásstrukturáját (s ennek következtében: életmódját) nagymértékben megváltoztassa.

A G. család egy része — a szülők — tanúja a változásoknak: ez az életük. A gyerekek már ebbe születnek bele: segítenek a paraszti munkákban is, de mesterséget tanulnak; a falu a tágabb, az együtt ingázók csoportja pedig a szűkebb közösséget jelenti számukra; s érzékelik a várost, mint emberi környezetet: függetlenebbek, önállóbbak ott, de ez a környezet velük szemben sokkal közömbösebb. Ha a falu kötését érzik, van hova elfutniuk; ha a város közömbösségét, van hová visszamenekülniük. Ez is az ingázás. Az az ingázás, amely szülei számára egyértelműen azt jelenti, hogy a falusi életkeretek jobbításához városi munkával szerzik az anyagi alapot.

A G. család Cs. községben, Csíkszeredától húsz kilométerre lakik. A család mindegyik tagja minden munkanap megteszi oda—vissza a húsz kilométert. Az utazás, a zsúfoltság, a rossz út (ez évben kezdték csak javítani, aszfaltozni) miatt egy órát is eltart. Egy személynek napi két óra, a G. családnak napi nyolc óra.

### A fiú

G. Lajost 1978—ban ismertem meg. A nyolc osztályt otthon járta, csak az év szeptemberétől lett — akárcsak mindegyik régi osztálytársa — ingázó. Az ipari líceum, amelynek jelenleg tizedik osztályába, gépészeti szakra jár, Csíkszereda felső végén van, negyedóra a városközponttól, fél óra az állomástól. Első órán gyakran nyílik az ajtó: „készt az autóbusszom, nem tudtam hamarabb jönni”. Az ingázók tanulásra koncentrációját, teljesítményét ilyen helyzetek határozzák meg: „tessék elengedni, megy a buszom”; „tessék hamarabb elengedni, édesanyám azt mondta, vegyek kenyeret (zöldséget, mosóport)”; „le kell mennem az állomásra, mert ha nem, elkésem a bérletvásárlást, jövő hónapban nem jövök majd iskolába”; stb., stb. Tizenöt—tizenhat éves leányok, legények szülei legfőbb segítségei az otthoni gazdasági munkákban. A szülők foglalkozása pedig: „mindketten tsz—tagok”; „édesanyám a taplocai kertészetben dolgozik, édesapám a szentkirályi Dongagyárban”; „édesanyám a csíkszeredai kórháznál dolgozik, édesapám magángazda”; „édesapám mun-

kás, édesanyám a háztartásban dolgozik”; „édesapám munkás a kőbányában, édesanyám a tsz—ben dolgozik”; „édesapám asztalos, édesanyám a keményítőgyárban dolgozik”; „édesapám gatteros a fűrészüzemben, édesanyám otthon a háztartással foglalkozik”; „édesanyám a mtsz—ben, édesapám a brassói építkezési vállalatnál ács”; „édesapám sofőr, édesanyám nem dolgozik”; „édesapám vasutas, édesanyám háziasszony”; „édesapám traktorista, édesanyám kiszolgálónő”; „édesapám technikus, édesanyám munkásnő”; „édesapám molnár, édesanyám a poliklinikán takarítónő”, s még hosszan sorolhatnám.

Általános tendencia, hogy az egyik vagy a másik szülő otthon marad. Ritka az olyan család, mint a G—éké: mind a négy ingázik.

## Az apa

G. Béla három váltásban dolgozik a Vasúti Építőanyag Kitermelő Vállalatnál. Május utolsó hetén — amikor felvételnünk készült — délelőttös, reggel ötkor kel, mosdik, öltözik, reggelizik, utána indul a „buszra”. A főutcán laknak közel a megállóhoz. A községben és a hozzátartozó településeken két buszmegálló van: mindegyikről indul fél hatkor egy autóbusz az ingázókkal. Évek óta minden reggel ugyanaz a társaság utazik: egy falurész városba járói. Megbeszélik a tegnapi eseményeket, tréfálkoznak, ugratják egymást, előkerül a „pálinka” is. (Meglépett, hogy az eredeti szilvaszesztől a bolti narancslikörig és mentalikörig minden rövid italt — talán a köményes kivétel — pálinkának hívják.) Vállalati ügyekről is szó van: jövedelemről, munkahelyről, vezetőkről és munkatársakról folyik a terefere. Fél hétre érkeznek a városba, hétkor állnak munkába. Délután háromig dolgoznak, négyig, a busz indulásáig vásárolnak, nézelődnek, „megbecsülik magukat” egy sörrrel. Ezért is oldottabb hangulat hazafelé; folytatódik az ivás, előkerül a kártya is, s néha úgy énekelnek, hogy zeng az egész busz.

G. hazaérkezése után átöltözik, ebédel. Ebben az évben minden szabad idejében a ház befejezésén dolgozik; most éppen a fürdőszobát rendezik. Május elsején, másodikán is dolgoztak, reggeltől estig. Volt az épület végén egy kamrának szánt helyiség, de „nem felelt meg a célnak, örökké meleg volt benne”. Így az egyik falat kiverték, a helyiséget kitöltték, kifestették, lecementezték. Kazánt állítottak be, fával fogják fűteni. Átrendezik a meleg vizet a konyhába is; a hideg víz nem probléma, még amikor a házat építették, a pincében egy forrás fakadt föl, azt kanalizálták, majd motorszivattyút vásároltak s szereltek fel, az nyomja a vizet a fürdőszobába.

A múlt héten későig dolgoztak, minden nap, de most G. nem öltözik át a munkaruhába: ma pihennek. Bekapcsolják a televíziót, egy—egy szomszéd is begyűl. Nézik a műsort, beszélgetnek. Amíg tart az adás, addig megy a tévé is: közben a szomszédok hazamennek, a család megvacsorázik, de közben fél szemük a képernyőn: a készülék a konyhában, a szülők ágya fölötti polcon van. Ma G. kéri, vessenek ágyat, holnap már teljes értékű munkanap, a vállalatnál és itthon is.

Jövő héten délutános lesz, hétkor kel, megeteti a tyúkokat, a fürdőszobában tesz—vesz. Jövő hónapban ilyenkor már kaszál: az idén is három hektárt vállaltak fel a tsz—től. A fiával ketten lassacskán lefogyasztják; ha délelőttös, hazaérkezés után megy ki, sötétig vágják. Ha délutános, virradatkor kel, megy s vágja fél egyig; ekkor siet, hogy a fél—kettes buszt elérje. Éjjel fél egykor ér haza, s másnap is ugyanez a program.

Ha éjszakás, reggel nyolcra ér haza, tizenketőig alszik, utána ebédel, rendez a ház körül, s megint csak megy kaszálni; a fia is hazaér, kimegy ő is az apjához. Fél nyolckor az apa

abbahagyja, hiszen fél kilenckor indul a busz. A fia sötétig kaszál. Répát is vállaltak: azt kaszálás előtt meg közben kell kapálni. Ez az asszony és a nagylány dolga inkább.

Ezért kell sietni a fürdőszoba—készítéssel: mire a fű odaérik, ez már be kell legyen fejezve. G. az idén a tervek szerint nem a kaszálási időny alatt veszi ki a szabadságot: a család együtt szeretne a nyáron a tengerre menni. Kaszáláskor majd vesz ki szabadnapot, többet is.

## Az anya

G. Erzsébet, született Gy. E., ezen a héten második váltásban dolgozik: ha lehet, úgy rendezik, hogy az urával ellenkező váltásban dolgozzanak, mert akkor mindig van valaki otthon. Ha délelőttös, reggel ötkor kel, hazatérésig neki is ugyanúgy telik a nap, mint az urának. Háromkor jön a készruhágyárból, ahol dolgozik; négy óráig körülnéz az üzletekben, bevásárol. Öt-re hazaér, főz, televíziót néz, a lányával együtt kézimunkázik. Nyári munkaszakaszban is főz, majd fut a mezőre takarni, répát kapálni. A második váltás azt jelenti számára, hogy délelőtt végzi a házi munkát. Minden második héten kenyeret süt; a lisztet a falusi üzletből veszi „zsákoslag”. Cukrot, vaját a városban vesznek. Ott olcsóbb; ha kapnak, húst is vásárolnak. (Tehenüket akkor adták el, amikor az apa ingázni kezdett.) G.—né benéz reggelente az anyósához, aki velük egy fedél alatt, külön bejáratú szobácskában lakik. Hetvennyolc éves, „birogatja magát”; külön főz magának, szomszédba, üzletbe eljár, „felszedi a faluba milyen hírek vannak.” Misére, vecsernyére eljár, nagyon vallásos. Este néha átmegy a fiáékhoz, tévét néz.

## A lány

G.—ék nagyobbik gyermeke, G. Ágnes a Csíkszeredai Megyei Kórháznál könyvelő. Reggel ötkor kel, délután ötre érkezik haza. Ha lehet, bent marad a városban, moziba, színházba megy. Egyformán szereti falun is, városon is; a „bálokat” és a „diszkókat”. Hazaérkezése után segít édesanyjának; átmegy a szomszédba barátnőjéhez; tévét néz, kézimunkázik.

G. Ágnes az I—VIII. osztályban első tanuló volt; a IX.—be a gyergyószentmiklósi Gazdasági Líceumba sikerült a felvételi vizsgája. Líceumi évei alatt is mindvégig az első tanulók között maradt, évi általánosa 9—8,60 között ingadozott. Nagyon szerette és értette a matematikát. Érettségi után közgazdasági szakra szeretett volna felvételizni, de „hiányzott a szülői biztató készség”. Négy éven át havi 600 lejbe került (mivel ösztöndíjat nem kapott) a családnak az ő iskoláztatása. Ezalatt az idő alatt folyt a házépítés is; s érettségi után a szülőknek választani kellett: engedik, hogy felvételizzen, továbbra is fizetik a taníttatást, vagy azzal a pénzzel befejezik a házépítést. Ez utóbbi mellett döntöttek: keressen pénzt, s „a saját pénzén mehet felvételizni”. Így hát G. Ágnes ingázik, gyűjti a pénzt, de egyre távolibb a felvételi reménye. Egyelőre nem, de három—négy év múlva be szeretne költözni a városba (s lassan ez lép elő elsődleges céllá, nem a felvételi), mert fárasztó az ingázás.

## A család

G.—éknél általában egyformán telnek a vasárnapok, csak akkor vannak mind a négyen együtt. Az apa kel legkorábban, rendezi a ház körüli dolgokat. Nyolc óra körül kelnek a

többiek, reggeliznek, az anya főz, a leánya segít neki; apának és fiának mindig akad valami mozdítani valója a ház körül. Egy óra körül nagy ebéd: nagymama is átjön, vasárnap együtt eszik a fiákkal. A délután a szórakozásé: nem aktív, hanem „üldögélő” tevékenység. Bekapcsolják a tévét, átjön néhány szomszéd, esetleg a rokonok, beszélgetnek. Előkerül egy üveg ital, mikor ez elfogy, valamelyik szomszéd átlép egy újabb literért, vagy átessékeli magához a társaságot. Ha annyira javul a hangulat, énekelnek is. Este 12—ig is együtt van a társaság.

Ha rokonnál van családi ünnep, akkor oda mennek; ha előadás van a „kulturban”, akkor oda. A családi ünnepek száma megnövekedett; a faluközösség ünnepeinek száma és alkalma csökkent.

A G. család a közepes jövedelműek kategóriájába tartozik: G. Béla alapfizetése 1.700 lej, de normamunkája van, túlórázik is néha (egy hónapban 6—7 napot), így néha 2000—2400 lej is hazavisz. G. Erzsébetnek 1700 lej az alapfizetése, a lányuk 1500 lej körül keres. A családi jövedelmet a nyári nagymunkák keresetével egészítik ki. Sok pénzt felemészt a ház: az utóbbi években építőanyagokra, felszerelésekre költöttek a legtöbbet. Három évvel ezelőtt voltak külföldön; nyáron, szabadság alatt, távol lakó rokonaikat is felkeresik. A lakást is berendezték. Két szobájuk van: az egyik a tiszta szoba, itt alszanak az esetleges vendégek; szekrény, két hosszú padláda, asztal, székek és egy rekamié található itt, meg csempekályha és az egyik sarokban jégszekrény. A másik szobában Ágnesnek vásárolt bútorok vannak; nem lakják a szobát, kályha sincs benne. Két kredenc, három szekrény, egy éjjeliszekrény, egy asztal, székek a bútorzat. A két szobában egy fedett, beépített verandáról lehet bejutni. Ugyanonnan nyílik a konyha, s a most készülő fürdőszoba is. A konyhában az ajtó mellett balra van a kályha és a mosdó; jobbra egy kihúzható ágy, Ágnes alszik benne. Szemben az ajtóval egy padláda, előtte asztal, mellette székek; az asztal mellett egyik felől a szülők ágya, felette polc a tévékészülékkel, rádióval, lemezjátszóval (kb. 150 lemezük van; népdalok, könnyűzene, operettáriák); másfelől egy ágy, ez a Lajosé. A szoba hátsó felében van egy teljesen elválasztott kamra, ahol edényeket, konyhai dolgokat tartanak.

## A három generáció

G. Béla apja, G. Imre 1898—ban született Cs.—n, ott is nőtt fel, földműves volt, középbirtokos. 1924—ben házasodott meg. Négy gyereke közül a legnagyobbik fiú a második világháborúban elesett. A második gyereke volt G. Béla.

G. Erzsébet apja, Gy. János 1909—ben született, ugyancsak Cs.—n. Szülei földművesek voltak, de ő már mesterséget tanult, kerekes volt, de kőművességgel, ácsmesterséggel is foglalkozott; korán árván maradt, talán azért vágott bele mindenfelébe, hogy mivel a legnagyobb fiúgyermek volt, a családot eltartsa. 1931—ben nősült meg, négy gyereke közül a legnagyobbik 1941—ben meghalt. Kisebbik leánya G. Béláné G. É.

Mindkét családban arra törekedtek, hogy „mesterségre” adják a fiúgyermeket, hogy ne csak földből éljenek. A tíz második generációbeli közül kettő tsz—tag, három ingázik, gyárban dolgozik, öten otthon, falun, de nem mezőgazdaságban tevékenykednek. Mindnyájuknak mellékjövedelmi forrást jelent a mezőgazdaság. Az ingázás lehetőségének megjelenésével megnyílt az új kereseti lehetőség, ha ez nincs, otthon maradtak volna. Számukra az ingázás mindenképpen pozitív tény; bár G. E. sokszor panaszkodik, hogy farszto s nehéz, főleg télen, a sok buszozás, hogy szívesen hazajönne, ha lenne megfelelő munkaalkalom. 1973—ban, amikor ingázni kezdett, mindkét gyereke még iskolás volt, lánya 14, fia 9 éves

Ha magukra maradtak, a szomszédasszony nézett be időnként, nehogy valami történjék velük. A tanulásukat sem tudta úgy ellenőrizni, mint eddig; vasárnaponként nézte meg ezután az ellenőrzőjüket, érdeklődött a hét iskolai eredményeiről.

A legfiatalabb, tehát a harmadik generáció tizenhárom tagja közül hat ingázik. Ők már ebbe születtek bele: ha túljutnak a VIII. osztályon, a IX—XII.—et szükségszerűen Csíkszeredában vagy más városban végzik. A hatból kettő még iskolás; négy már dolgozik; négyük közül G. Á.—nak van érettségije. A még otthon iskolába járó kisebbek is hasonlóan folytatják.

Még egy év, másfél: G.—ék lassan befejezik a házépítést. Mindkét szülőnek ez a vágya: kényelmes, jól berendezett lakást, otthont teremteni gyermekeiknek. És ezentúl is anyagiak szempontjából minden lehetőséget megadni nekik. Igyekeznek biztosítani, hogy gyerekeiknek „jó gyári munkájuk, jó fizetésük” legyen. Lányuk valószínűleg városba költözik; fiúknak a nagyobb reménységük. G. Lajos gépészeti szakosztályban van, nem valami fényesen tanul, de sportol, judózik, és edzője szép jövőt jósol neki. Lehet, következő tíz—tizenöt évét a judó, utazások, versenyek fogják kitölteni. Utána pedig... ki tudja?

*Gagyfi József*